

Václav Blažek*

Masarykova univerzita
Brno

Slov. **ǫb(ъ)lъ*

1. Slovanské jazyky znají celou řadu termínů označujících alespoň v některých z nich ‘pramen’ či obecněji ‘zdroj vody’, např. **jьzrojъ*, **jьztokъ*, **jьzvorъ*, **ključъ*, **koldězъ*, **krynica*, **oko/okъno*, **ǫb(ъ)lъ*, **pormы*, **rod(ъ)nikъ*, **sopotъ*, **stubъlъ*, **studъnъja*, **tymę*, **virъ*, **v(ъ)rělo* / **v(ъ)rǫtъkъ* / **v(ъ)ruľja*, **žerdlo* (viz Udolph 1979). Tento článek představí blíže termín **ǫb(ъ)lъ* pro jeho nejasnou etymologii i vzhledem k faktu, že v několika rozsáhlejších studiích věnovaných slovanské hydronymické terminologii chybí (např. Blažek 2018; Borys 2021; Šulhač 1998).

2. Termín **ǫb(ъ)lъ* se v roli apelativa objevuje pouze v jihoslovanské větvi a na severozápadní periférii větve západní.

2.1. Nejlépe je termín **ǫb(ъ)lъ* doložen v jihoslovanských jazycích:

Rcsl. *оуболъ* ‘φρέαρ, puteum’, tj. ‘studna’, jak jej zaznamenává *Патерикъ синайский*, v. 143:

жена нѣкто хольюбива оуболъ рыяше и, глоубиноу прѣмноу копавъши, не обрѣте воды (‘puteum fodit’).

Възя стѣго (икону) и низъвъсивъше юго въ оуболъ, абие скоро вода изиде въ кладѣзъ.

(Sreznevskij 3: 1116)

* Prof. RNDr. Václav Blažek, CSc, Department of Linguistics & Baltic Studies, Masaryk University, Brno, Czech Republic.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6797-7188>.

e-mail: blazek@phil.muni.cz.

Ač se v textu vyskytují fonetické i morfologické rysy východoslovanské provenience, zcela chybí lexikální rusismy, a tak lze plně přijmout jihoslovanský původ slova *ουβολη* (sr. Ślawski 1971: 445).

Bulh. *vábel* (Pazardžik, Preslav, severovýchod), *vôbel* (Rodopi), *vámbel* (Soluňsko) ‘pramen, studna’ (BER 1: 201).

Mak. *jabel* ‘jáma naplněná vodou, pramen, tůň’, dial. *jubel* ‘rybník’ (Stamatoski 1973: 78).

Srb. (Černá Hora) *űbao*, gen. *űbla* ‘jáma, vyhloubená v zemi, odkud se čerpá voda; druh studny’ (Karadžić 1935: 788; Skok 3: 533–34); srb. arch. *ub(ь)lb* ‘piscina receptaculum aquae’: *право нис потокъ подъ оубьль* (Daničić 1864: 343); srb. (Kosovo) *ubo*, *ubla* ‘dutá míra (pro kapaliny)’ (Elezović 1935: 376).

Srb. > alb. *uběl*, pl. *ubla* ‘studna, šachta, jáma’ (Popović 1960: 378; Ślawski 1971: 448; Udolph 1979: 439; Orel 1998: 482 překvapivě slovo spojil s gót. *ubils* ‘zlý’).

2.2. V západoslovanských jazycích je apelativum **qb(ь)lb* známo jen z polabštiny:

Plb. **vǫbǎl* ‘studna’ se rekonstruuje na základě zápisů *Wumbâl & Wûmbâl* ‘Brunnen’ (Hennig: *Vocabularium Venedicum*), *Wungwool* ‘Der Brunnen’ (*Vocabularium et Phraseologicum Vandalicum*), *Wungwôol* (Eccard), *Wungwôl* ‘Un puits’ (Pfeffinger) – viz Polański 1994: 1040.

3. Vezmeme-li však v úvahu i toponymický výskyt termínu **qb(ь)lb* a jeho derivátů, je zastoupen ve všech slovanských větvích.

3.1. Jihoslovanská toponyma a etnonyma (včetně sousedních regionů)

Řecko: NL *Ἀμπλιανη, Ὀμπλοῦ Μονή, Βαμπέλι, Βόμπλο* (Vasmer 1941: 24, 80, 136, 190).

Albánie: NL *Vunbeli* – u města Elbasan (Udolph 1979: 440).

Bulharsko: NF *Văbela* – přítok ř. Luda Kamčija při Asparuchovu, jih Varnenské oblasti; NL *Văbel* – Nikopolsko u Dunaje na severu B.; *Văbela* – u Levočeva, Smoljansko na jihu B., etc. (BER 1: 200).

Makedonie: NF *Jábel*; NL *Jablinje & Jablišta; Vumbel* (Udolph 1979: 440–41).

Černá Hora: *Uba*, gen. *Ubla* – 2 hydronyma u Nikšiće; NF *Uba* – u Boky Kotorské; *Ublica* – u Danilovgradu; *Ubalac* – u Nikšiće; NL *Ubalac* – u Podgorice (Udolph 1979: 440–441).

Chorvatsko: *Ubla* – hydronymum na o. Brač; záliv *Ubli* se dvěma prameny na o. Lastovo; NF *Ombla* – u Dubrovniku (s italským či dalmatským zprostředkováním).

Slovinsko: NF *Ubel* (poprvé 1260); NL (*Malo, Veliko*) *Ubelsko*, 1402 *Vbelczk* (Bezljaj 2: 282).

3.2. Západoslovanská toponyma

Slovensko: NL *Ubl'a*, 1773, 1808 *Ubly, Ubla* – obec u Humenného (Majtán 1972: 433); NF *Ubl'a* = *Ublianka* (přítok ř. Uh) – okr. Snina, sv. Slovensko a přilehlá část Ukrajiny (Udolph 1979: 441; SHU 577).

Česko: NL *Úblo*, 1377 *Ubla* – obec u Krnova; *Ublo* (od 15. st.) – obec u Vizovic (Hosák & Šrámek 1980: 628).

Polsko: NL *Wąblany*, 1470–80 *Wamblany*, 1508 *Wablani* – okres Opoczno v jihocentrálním Polsku; NF *Ubliczyn*(y) – okres Hrubieszów na jv. Polska; NL 1583 *Ublišče* z okresu Równe na jv. Polska do r. 1939, dnes Rivne na západní Ukrajině (Udolph 1979: 441).

Německo: NL *Wamlitz*, 1261 *Wammelitz* – okres Randow; NF *Vamleitz* – u m. Gusborn; *Fammels* – u m. Tollendorf; *Fummels* – u m. Teichlosen – vše na Hannoversku (Udolph 1979: 441).

3.3. Východoslovanská toponyma

Bělorusko: NL *Úbel'* – jihovýchodně od Minsku (Udolph 1979: 441).

Rusko: *Ublja* – hydronymum na hranicích někdejší Voroněžské a Kurské gubernie (Udolph 1979: 441).

4. Doposud bylo zformulováno několik etymologických pokusů slovo vysvětlit.

4.1. Brückner (1918: 185) odděloval jihoslovanské formy, jejichž násloví odvozoval z *ǫb- podobně jako Miklosich (1886: 396), od plb. *wungwool* 'studna', které spojoval s č. *úval* a pol. *wąwal* < *ǫvalb. Naopak Skok (3: 534) se pokusil spojit jihoslovanské formy s pol. *wąwal*.

4.2. Mladenov (1941: 85) soudil, že jde o adaptaci střec. ἔμβολος, jež však neznamená 'vodovod', ale 'krytá ulice' (sr. též Vasmer 3: 169, který toto srovnání odmítl).

4.3. Georgiev et al. (BER 1: 200) viděl souvislost s véd. *ám̐b^ha-* & *ámbu-* 'voda', *ab^hrá-* 'dešťový oblak'; mlav. *aβra-* id.; arm. *amb* & *amp* 'oblak'; řec. ὄμβρος 'dešť'; lat. *imber* 'dešť, voda, tekutina', i když zde kolísají reflexy *b^h a *b. Tuto myšlenku dále rozvíjel Sławski (1971: 449), když vydělil sufix *-b^hlb, který identifikoval také v psl. *ǫgb^hlb 'úhel, kout' ~ lat. *angulus* id. nebo psl. *p^hkb^hlb 'smůla, pryskyřice' ~ lat. *pix*, gen. *picis* id. (sr. Sławski 1974: 111).

4.4. Rozwadowski (1948: 238) akceptoval jihoslovansko-polabskou izoglosu s počátečním *ǫ-, které pokládal za prefix. Jeho myšlenku dále rozvinul Sławski (1971: 449), který přemýšlel o složenině *ǫ- + kořen *b^hel-, jehož slovanské kontinuanty identifikoval např. v pol. dial. *belt* 'vír', sln. *bôlt* 'propast, rokle' < psl. *b^hltb, k čemuž je možno přidat ukr. *bouč* 'hluboké místo v řece, vymleté vodou' < psl. *b^hltjb (ESSJ 3: 120).

5. Nová etymologie navazuje na úvahy Rozwadowského a Sławského (§4.4.), které však modifikuje. Praslovanský prefix *ǫ- měl dvojí funkci, (1) 'v, uvnitř'; (2) 'ne, bez':

(1a) stsl. *ǫdolb* m., *ǫdolb* f. 'údolí', pol. *wądoł*, r. *udol* id. vs. stsl. *dolb* 'údolí' (ESJS 3, 139 (Janyšková); LIPP 2: 224);

(1b) psl. *ǫvoz^h > sch. *úvoz* 'část dvorce, kudy vjíždí vůz', č. *úvoz*, pol. *wąwóz* 'hluboká dolina, zahlobená cesta' vs. psl. *voz^h 'vůz' (Borys 2005: 683);

(2a) stsl. *prodb* ‘pošetilec, hlupák’, r. *uród* ‘zrůda, mrzák’ vs. stč. *neródce* ‘nerozumný člověk, pošetilec’, stsl. *neroditi* ‘nedbat, zanedbávat, nestarat se’ (ESJS 10: 618 (Janyšková); ESJS 13: 773 (Šarapatková); LIPP 2: 535);

(2b) stsl. *ptbľ* ‘děravý’ vs. *tblo* ‘dno’, tedy ‘děravý’ < ‘bezedný’ (ESJS 10: 619–620 (Janyšková); LIPP 2: 535).

5.1. Je obtížné interpretovat **q*- v psl. **q*-*b(ʔ)lʔ* ve významu ‘v, uvnitř’, protože chybí adekvátní funkce pro **b(ʔ)lʔ*¹.

5.2. Vyjdeme-li z negující funkce prefixu **q*-, samostatný kořen **b(ʔ)l*- by měl být více či méně antonymem významu ‘pramen’. Jako mnohokrát ve slovanské etymologii, i zde se nabízí klíč k řešení v baltských jazycích. Slovanskému kořeni **b(ʔ)l*- v nulovém stupni ablautu může odpovídat balt. **balā* ‘bláto, bahno’ v plném (o) stupni ablautu: lit. *balà* ‘bláto, bahno, močál; louže’, dial. též *balē* (Smoczyński 2018: 86; ALEW 87), lot. *bala*² ‘bahnitě, nezalesněné údolí’, pl. *balas* ‘podmáčená, neplodná půda’ (ME 1: 253), vedle *bělute* ‘jáma zaplněná vodou, louže’ (ME 1: 278); stprus. jméno jezera *Balyngen* (1361), jež odpovídá litevskému hydronymu *Balinguva*, dále NL 1409 *Balionynen*, 1284 *Balowe*, 1423 *Balositen* ~ lit. *Baluoso* *ēžeras* (Gerullis 1922: 15, 232; Toporov 1975: 184; Blažienė 2005: 24), 1782 *Balite* (Blažienė 2000: 15), *Bahupiany*, 1790 *Ballupönnen* ~ lit. NF *Balūpis*, *Bālupis* (Przybytek 1993: 18), 1423 *Bolausen* (Gerullis 1922: 14; Blažienė 2005: 32–33). Mimo prostor historických baltských jazyků je třeba připomenout hydronyma jako *Bályn* z povodí ukrajinské ř. Desny, odpovídající jménu litevského jezera *Balinis* (Toporov/Trubačev 1962: 176; SHU 32), nebo *Baly* z povodí ř. Horyně (Trubačev 1968: 227, 249; SHU 32).

Baltského původu může být i první složka severovýchodoruského dialektismu *balarúžina* ‘louže’ z horního toku Donu, Volhy a Vjatky (sr. Vasmer 1: 46 a Anikin 2008: 127, kteří však preferují primární formu s metatezí likvid **baralúžina* či **barolúžina*), připustíme-li výchozí baltsko-východoslovanskou složeninu **bala-lužina*, která by mohla odpovídat např. pol. *kaluža*, č. *kaluž*, pokud vznikly haplogií ze složeniny **kalo-luža* (Pastrněk 1902: 303; Machek 1968: 237).

Na základě předchozích argumentů lze vyslovit předpoklad, že psl. **q*-*b(ʔ)lʔ* je možno odvodit z pozdní ie. složeniny **n̥*-*b^(h)lʔ* ‘nezkalený’, podobně jako řec. ἄθολος ‘nezkalený, čirý’ (Luc. *Hist. Conscr.* 51) z θολός ‘bahno, špína (zvláště ve vodě)’ (Arist. *Fr.* 311).

6. O rekonstrukci **b*- či **b^h*- může rozhodnout jen vnější srovnání s těmi indoevropskými jazyky, které reflexy **b*- a **b^h*- rozlišovaly.

¹ Možná s výjimkou kořene **b^hleuH-* > řec. φλύω ‘pěnit, vřít, kypět’; lat. *fluō*, -ere ‘téci, běžet (o vodě), *fluvius* ‘řeka’ (Schirmer, Kümmel LIV 90; de Vaan 2008: 228), ačkoliv vnitřní struktura hypotetického psl. **b(ʔ)lʔ* zůstává nejasnou – snad u-kmen **bhlHu-*?

² Rozšíření slova jen v blízkosti lotyšsko-litevské jazykové hranice dovoluje uvažovat o jeho litevském původu (sr. ALEW 87).

6.1. To platí mj. pro germánské jazyky, kde lze najít v podstatě dokonalé synonymum k balt. **balā* ‘bláto, bahno’ v zgerm. **pōla*- (EWAhd 6, cc. 505–507; Kroonen 2013: 398: non-IE), jež implikuje IE **b*-:

stang. *pōl* m. ‘bažina, močál’³, střang. *pōl(e)* ‘malá nádrž stojaté vody, rybník, jezero, močál’, ang. *pool* ‘malá nádrž stojaté vody, rybník, močál, mělčina v moři’; stang. > stsev. *pollr* m. ‘kruhová zátoka, rybník, louže’, isl., faer. *pollur* m. id., nor. *poll* id. (> saami nor. *bóllo* ‘malý kruhový fjord’) a norn *pōl*, *poil* m. ‘úzký záliv, rybník, močál’ > manx *poyll* (de Vries 1962: 427);

stfrís. *pōl* m. ‘močál, bahnitá jáma, jáma zalitá vodou’, szfrís. *poel* m./f. ‘stojící voda, rybník, jezero, hlubina’;

stdfrank. *puol* ‘rybník, močál’ (většinou v toponymech), střniz., niz. *poel* m. ‘bažina, močál, rybník, stojící vody’;

střdn. *pōl*, *pūl* m. louže, kaluž, močál’; odtud dán. *pōl* ‘louže’, nor. (bm./nn.) *pōl* m. ‘jáma zalitá vodou, louže, bažina’, stšv., šv. *pōl* id. (s plurálovým umlautem);

sth. *pful* m. (*a*- či *i*-kmen), od 11. st. v glosách: ‘močál, kaluž, jáma s močůvkou; cloaca, lama, palus, volutabrum’, něm. *Pfuhl* m. ‘malý rybník; nahromadění špinavé vody, močůvka’.

Zdloužení kořenového vokálu v zgerm. **pōla*- oproti balt. **balā* nejlépe vysvětluje *vřddhi*-formace germánské formy. Nezdložený vokál na germánské půdě lze identifikovat v niz. *peel* ‘bažina, močál’ < zgerm. **pali*-. Boutkan/Siebinga (2005: 309) přidávají mod. vfrís. *paller(d)* ‘bažina, močál’ < **pall*-, a mod. isl. *pula* id. < **pul*-.

Praformy **pōla*- a **pali*- pak tvoří ve slovotvorné perspektivě obdobný pár jako szgerm. **mōra*- ‘bažinatá půda’ a germ. **mari*- ‘moře’ (Udolph 1994: 135; sr. Darms 1978: 158–166).

6.2. Dalším jazykem rozlišujícím mezi indoevropskými znělými a znělými aspirovanými je sanskr. C.C. Uhlenbeck (1898–1899: 97) uvažoval o souvislosti mezi stang. *pōl* m. ‘bažina, močál’, sthn. *pful* ‘močál, kaluž, jáma s močůvkou’, lit. *balà* ‘bláto, bahno, močál; louže’ na jedné straně a skt. *jambāla*- ‘močál, bahno, hlína’ (*Pañcatantra*, aj.) na straně druhé. Skt. slovo pokládal za složeninu, kde by první složka odpovídala véd. *jmā*- ‘země’. Naproti tomu Kuiper (1948: 60–61) zde viděl výpůjčku mundského původu na základě santali *jab jab*, *job job*, *jobo*, *jobho* ‘mokrý, vlhký’, *jobo* ‘být špinavý’, *jubhi* ‘bahnitý’, mundari *jubhi*, ho *jobe* ‘bahno, bláto’, kharia *jobhi* ‘bahnitá půda’, etc. V principu lze alespoň hypoteticky uvažovat o hybridním mundsko-indoárijském kompozitu **jab-bāla*-, jehož obě složky nesou více méně identický význam ‘bahno’. Složka **bāla*- by mohla

³ Staroanglický původ mají patrně i ostrovní keltské formy jako střvelš. (14. st.), velš. *pwll* ‘jáma, rybník, louže; důl’, stkorn. *pol* ‘puteus’, střkorn. *pol* ‘jáma, studna, příkop’, stbret. NL *Pul-Bili*, střbret. *pul*, *poul*, bret. *poull* ‘jáma, příkop’; ir. *poll* ‘jáma, otvor v zemi’ (Deshayes 2003: 595). Patrně zpětnou brittonskou výpůjčkou je stang. *pull* m. *a*-km./f. *ō*-km. ‘rybník, záliv, zátoka’, s variantou *pyll* m. (*a*-km.) ‘úzký záliv, rameno řeky, rybník’ > střang. *pil* ‘úzký záliv’, ang. *pill* id.

odrážet jak prajazykové **bōlo-*, tak **bolo-* v souladu s Brugmannovým zákonem. Ač je tato idea lákavá, zůstává pouhou spekulací.

6.3. Pravděpodobnějším příbuzným by měl být předrománský dialektismus *bola* ‘bažina, močál’, jenž byl zaznamenán v severoitalském Piemontu a švýcarském kantonu Ticino/Tessin, konkrétně v lokalitě Arbedo. Meyer-Lübke (1935, n. 1191b) zvažoval galský či ligurský původ slova a identifikoval jeho příbuzné v něm. *Pfuhl* a lit. *balà*. O ligurském jazyce víme stále příliš málo, předpokládá se však, že byl užíván blíže ke středomořskému pobřeží, než probíhá jižní hranice kantonu Ticino. V těchto místech je pravděpodobná přítomnost kontinentální keltštiny, ať už lepontštiny nebo předalpské galštiny. Nezávisle na tom, zda slovo *bola* má keltský či ligurský původ, počáteční *b-* může odrážet prajazykové **b-* i **b^h-*, zatímco kořenový vokál *o* pouze krátké **o*.

6.4. Duridanov (1969: 19) spojil dácké toponymum Βάλαυσον se stprus. *Bolausen* a obě etymologizoval na základě lit. *balà* ‘bahno, močál’ nebo *bālas* ‘bílý’ a litevského derivačního sufixu *-aus-*, který tvoří mj. litevská hydronyma *Lētausas*, *Smukaūsis*. Alternativně Duridanov uvažoval o složenině, jejíž druhou složku by představoval kořen **h₂eus-* (sr. Pokorny 1959: 90; Kümmel, LIV 275–76), který tvoří hydronyma jako např. jméno italské řeky *Ausa*, nebo **Hous-(t-)* > stprus. *austo* ‘ústa’ etc. (Pokorny 1959: 784–785).

7. Výsledkem předložené etymologické analýzy je interpretace psl. **ǫb(ъ)lb* ‘pramen, studna’ jako **ǫ-b^lo* ‘nezkalený’ ve světle balt. **balā* ‘bláto, bahno’, zgerm. **pōla-* ‘bažina, močál’, ablautovými variantami **pali-*, **pal^o* a **pul^o*, předalp. gal. či lepont. (?) **bolā* ‘bažina, močál’.

7.1. Abstrahujeme-li od sporné souvislosti s hypotetickým iá. **bāla-* ‘bahno’, slovo se vyskytuje pouze v evropských větvích indoevropštiny. Tato omezená geografická distribuce a počáteční **b-* kvalifikuje etymon mezi kandidáty na předindoevropský původ, zejména z pohledu leidenské indoeuropeistické školy (sr. Boutkan/Siebinga 2005: 309; Kroonen 2013: 398). Paradoxně, jiní představitelé leidenské indoeuropeistické školy navrhli řešení, které dovoluje zachovat indoevropský status daného etymonu, alespoň z hlediska počátečního **b-*. Alexander Lubotsky v rozhovoru s autorem (viz též Pronk 2013: 4, jenž zmiňuje Lubotského přednášku na stejné téma z 18.6. 2012 v Münsteru) připomněl jiný ie. etymon s počátečním **b-*, reprezentovaný véd. *bāla-* n. ‘síla’, *bālīyān* ‘silnější’, *bālīṣṭha-* ‘nejsilnější’; řec. βελτίων & βέλτερον ‘lepší’, βέλτιστος & βέλτατος ‘nejlepší’; lat. *dē-bilis* ‘slabý, vysílený’; stsl. *bol’ii* ‘větší, četnější’, *bolje* ‘více’ (Brugmann 1897: 507, §553; Pokorny 1959: 96; ESJS 2: 72 (Šaur/Havlová)). Lubotsky předpokládal vývoj počátečního **b-* v souhláskové skupině **db^h-* > **db-* > **b-*, přičemž oba výchozí konsonanty by se zachovaly ve formách v plném stupni ablautu: stsl. *debel’stvo* ‘tloušťka; hrubost’, *udobel’iti* & *udebel’iti* ‘ztučnět’; lot. *dābls*, *dabļš* ‘bujný, hojný’, vedle stprus. *debīkan* ‘velký’ nebo het. *dapiš* ‘všechn, veškerý; mnoho’ bez rozšíření na *-l-* (ESSJ 4: 201–203; ESJS 2: 125 (Skalka) připomíná psl. derivační sufix **-elъ*, který tvoří i další sl. adjektiva, např.

**tɛʒelʔ*, **veselʔ*; Pronk 2013: 4). Rekonstrukci **bʰ* potvrzuje fakt, že před labiálou nebyl prodloužen v bsl. jazycích vokál, jak by v případě **b* vyžadoval zákon Wintera a Kortlandta. Vhodným kandidátem na obdobné řešení je ie. kořen **gʷebʰ*-:

arm. *kaw* ‘hlína’ < **gʷobho-* (Olsen 1999: 24 rekonstruuje **gʷəɫbho-*, ale rekonstrukce laryngály v kořeni se opírá pouze o psl. **žaba* < **gʷēbhā*, kde prodloužený kořenový vokál může být vysvětlen jako efekt *vrddhi*⁴);

pgerm. **kwabban-* ‘močál, bažina’ > isl. *kvap*, *kvapi* ‘rosol, rosolovitý tuk’, dán. arch. *kvabe* ‘sliz, medúza’, dán. dial. *kvabbe* ‘tlustý živočich’, nor. *kvabb* ‘blátivá půda’, nn. *kvap* ‘něco vlhkého, syrového’, šv. dial. *kvabb* ‘něco tlustého a tučného’; stang. **cwabba*, rekonstruovatelné na základě střlat. (1185) *quabba* ‘močál, bažina’, střang. *quabbe* id., ang. dial. *quab* ‘bahnité místo’, zfrís. *kwabbe*, *kwab* ‘objekt z měkkého tuku či masa, velmi tlustá osoba; mník, druh červa, mořská medúza, hrouda’, stñiz. *quappe* ‘označení mnohých ryb’, ran. niz. *quabbe* ‘označení nějaké ryby’, též ‘žába’, mod. niz. *kwab*, *kwabbe* ‘označení různých ryb’, dále ‘boule, lalok; měkká hmota vodních rostlin’, vniz. *quabbe* ‘mník, hrouzek; žába’, stñdn. *quebbe*, *queb*, *quobbe*, *quöbbe* ‘bažina, močál’, *quappe* ‘sladkovodní ryba, mník’, sthn. (11. st.) *quappa* ‘ryba se širokou hlavou; mník, hrouzek’, něm. *Quappe* ‘mník’, dále ‘larvy různých obojživelníků’, zvláště ‘pulec’ (EWAhd VII, cc. 10–13; Kroonen 2013: 314 přesvědčivě vysvětluje geminátu prostřednictvím Klugeho zákona vyrovnáváním paradigmatu původního *n*-kmene: **kwabō*, gen. **kwappaz*; jeho projekce kořenového **a* do slabičné realizace laryngály **h*₁ se implicitně opírá opět o psl. **žaba* < **gʷēbhā*, ale právě proto její rekonstrukce není nutná);

stprus. *gabawo* ‘ropucha’ < zbalt. **gabauā* < pbalt. **gabeuā* (Mažiulis 2013: 201) < **gʷobh-*;

psl. **žába* ‘žába’, vsl. ‘ropucha’ > stsl. *žaba* & *žěba* (obé Ps.Sin.), bulh. *žába*, mak. *žaba*, sch. *žäba*, sln. *žába*, slk. *žaba*, č. *žába*, hluž., dluž. *žaba*, plb. *zobó*, pomsln. *žaba*, pol. *žaba*, pol. dial. *ziaba*, br. *žába*, dial. *žjába*, *žěba*, ukr., r. *žába* (ESJS 19: 1144 (Janyšková); Derksen 2008: 553 rekonstruuje předslovanskou praformu v podobě **gʷeb-eh*₂- s automatickým prodloužením vokálu před **-b-* v souladu se zákonem Wintera a Kortlandta; to by však mělo nastat i v baltských jazycích, nicméně kořenový vokál stprus. *gabawo* rozhodně není dlouhý).

Baltoslovanské označení ‘žáby’ či ‘ropuchy’ může být odvozeno od slova ‘bažina, močál’ jako jejich domovského prostředí.

⁴ Psl. **žába* < **gʷēbhā* a stprus. *gabawo* < **gʷobʰeuā* představují stejný poměr kořenových vokálů jako psl. **vědro* a **voda* nebo pgerm. **wēta-* ‘vlhký, mokrý’ a **watar-/watan-* ‘voda’ (Kroonen 2013: 583).

7.2. Zbývá určit *l*-sufix. Podle přehledu, který sestavil Brugmann (1906: 369–370, 374), připadají v úvahu tři sufixální rozšíření:

7.2.1. **Rolo*-/–*ā* < **Ro-lo*-/–*eh*₂- (R = kořen)

gót. *slahals* ‘surovec, násilník’ vs. *slahan* ‘udeřit’ aj. (Brugmann 1906: 367); lit. *draūgalas* ‘společník, druh; cizoložník’, *draugala* ‘nevěsta; konkubína’ vs. *draūgas* ‘partner, přítel, spojenec’ (Smoczyński 2018: 242; Otrębski 1965: 111); psł. **vrcholb* ‘vrchol’ vs. **vrchb* ‘vrch, chlum’ nebo **grbolb* ‘hrbol’ vs. **grrb* ‘hrb’ (Sławski 1974: 109).

7.2.2. **Rālo*-/–*ā* < **Reh*₂-*lo*-/–*eh*₂-

řec. σιγῆλός, dór. σιγᾶλός ‘tichý, němý’ vs. σιγή, dór. σιγά ‘ticho’; lat. *animālis* ‘živý’ vs. *anima* ‘dech’, *vītālis* ‘životný, živý’ vs. *vīta* ‘život’ etc. (Brugmann 1906: 369).

7.2.3. **Rōlo*-/–*ā*

řec. φειδωλός ‘spořivý, šetrivý, lakomý’, φειδωλή ‘lakomec’ vs. φειδώ ‘šetrnost, spořivost, lakota’ (Brugmann 1906: 370) < **bheidōi*.

Je zřejmé, že pouze alternativy 7.2.1. a 7.2.2. jsou slučitelné z morfologického hlediska, neboť představují *l*-extenze *o*- a *ā*- (= *eh*₂-)kmenů.

8. Prověrme nyní chování znělých a znělých aspirovaných okluzív v bezprostředním sousedství, a to v těch indoevropských větvích, které *mediae* a *mediae aspiratae* rozlišují:

Véd. instr. pl. *padb^his*, dat. pl. *padb^hyás*, abl.-instr. du. *padb^hyām*, vše od *pád*- ‘noha’; sr. ml.av. instr. pl. *pad^obiias-ca*.

Véd. 2. pl. med. aug. *áyugd^hvam* od kořene *yuj*- ‘spojit’ (Macdonell 2000: 51, 410).

řec. ἐπίρθην vs. τρίβω nebo ἐλέχθην vs. λέγω, zatímco myk. instr. pl. *po-pi* ‘nohami’ odráží **ποπι* < **ποφι* (Lejeune 1972: 69, §56).

lat. *affero* < **ad-fero* vs. *fero* ‘nesu’, vedle *adhibeo* ‘přikládám’ vs. *habeo* ‘držím, vlastním, mám’; umbr. *ařfertur* < **ad-fertor* ‘ten, kdo přináší’ < **ad-bher*-, osk. *adfust* 3. sg. fut. II < **ad-bhuh*₂- (Untermann 2000: 48–49, 248).

gót. *waurhta*, strun. *worahito*, stang. *worhte*, stsas., sthn. *wor(a)hta* ‘dělal jsem’ (Antonsen 1975: 45) < ob.germ. **wurhtō* (sr. Ringe 2006: 268) < pgerm. **wurk-dōm* < pozd. ie. **urǵ-dhōm* (cf. Sverdrup 1929: 94–95).

Je zřejmé, že v trsu znělá + znělá aspirovaná si druhý člen zachovává svou aspirovanost i v případech, kdy první člen je asimilován nebo odpadá (zpravidla na počátku slova)⁵. Výjimkou je germánská větev, kde očekávaný trs **-kđ-* se posouvá do podoby **-ht-* a dále se zjednodušuje na pouhé **-t-* v anlautu.

⁵ Tento závěr vylučuje jakýkoliv indoárijský kontinuant hypotetické formace **g^ub^hŵ^o*, který by se měl vyvinout v **bŵ^o*. Stejný závěr platí pro véd. *bāla-* ‘síla’, a dále řec. βελτίων ‘lepší’, βέλτιστος ‘nejlepší’; lat. *dē-bilis* ‘slabý’: nemohou být odvozeny z praformy s počátečním trsem **db^h-*, neboť v sanskrtu, řečtině a italských jazycích by aspiráta zůstala zachována. Pouze stsl. *bol’ii* ‘větší’, *bolje* ‘více’ mohou pocházet z hypotetické formace **db^hol-*, protože znělé a znělé

Aplikujeme-li stejný mechanismus k trsu $*g^u b^h$, výsledkem by mělo být ob.germ. $*h_p$, v iniciální pozici zjednodušené na $*p-$.

9. Lze tedy konstatovat, že psl. $*q̇b(ᵇ)lᵇ$ 'pramen, studna', analyzované zde jako $*ḡ-bḡ^o$ 'nezkalený', dále balt. $*balā$ 'bláto, bahno', zgerm. $*pōla-$ 'bažina, močál', s variantami $*pali-$, $*pall^o$ a $*pul^o$, předalp. gal. či lepont. (?) $*bolā$ 'bažina, močál', mohou být skutečně *l*-deriváty kořene $*g^u eb^h-$ 'bláto, bahno'. Nicméně, ve hře je stále též možnost priority počátečního $*b-$.

Zkratky

alb. = albánský	j- = jiho-	ran. = raný
alp. = alpský	kelt. = keltský	rcsl. = církevní slovanština
ang. = anglický	korn. = kornský	ruské = redakce
balt. = baltský	lat. = latinský	run. = runový
br. = běloruský	lepont. = lepontský	ř. = řeka
bret. = bretonský	lit. = litevský	řec. = řecký
bsl. = baltoslovanský	lot. = lotyšský	s- = severo-
bulh. = bulharský	maď. = maďarský	sas. = saský
č. = český	mak. = makedonský	sch. = srbochorvatský
dák. = dácký	ml- = mlado-	skt. = sanskrt
dán. = dánský	mod. = moderní	sl. = slovanský
dfrank. = dolnofranský	NF = název řeky	slk. = slovenský
dluž. = dolnolužický	něm. = německý	sln. = slovinský
dn. = dolnoněmecký	niz. = nizozemský	srb. = srbský
dór. = dórský	NL = místní jméno	st- = staro-
faer. = faerský	nn. = nynorsk	stprus. = staropruský
fris. = fríský	nor. = norský	stř- = středo-
gal. = galský	o. = ostrov	stsl. = staroslověnský
germ. = germánský	ob. = obecný	šv. = švédský
gót. = gótský	osk. = oskický	ukr. = ukrajinský
het. = hetitský	p- = pra-	umbr. = umbrijský
hluž. = hornolužický	plb. = polabský	v- = východo-
hn. = hornoněmecký	pol. = polský	véd. = védský
iá- = indoárijský	pom- = pomořansko-	velš. = velšský
ie. = indoevropský	pozd. = pozdní	z- = západo-
ir. = irský	psl. = praslovanský	
isl. = islandský	r. = ruský	

aspirované okluzívy ve slovanštině splynuly, stejně jako v baltštině, keltštině, albánštině, ?dáčtině nebo íránštině).

Literatura

- ALEW = *Altltauisches etymologisches Wörterbuch*, 2015, Unter Leitung von W. Hock und der Mitarbeit von E.J. Bukeyičiūtė und Ch. Schiller bearbeitet von R. Fecht, A.H. Feulner, E. Hill und D.S. Wodtko, Bd. 1: *A–M*; Bd. 2: *N–Ž*; Bd. 3: *Verzeichnisse und Indices*, Hamburg: Baar.
- Anikin 2008 = Аникин А.Е., 2008, *Русский этимологический словарь*, вып. 2: *В–Вдунь*, Москва: Рукописные памятники Древней Руси.
- Antonsen E.H., 1975, *A Concise Grammar of the Older Runic Inscriptions*, Tübingen: Niemeyer.
- BER = *Български этимологичен речник*, 1971–, ред. Вл. Георгиев (И. Дуриданов, М. Рачева, Т.А. Тодоров), т. 1–, София: Издателство на Българска академия на науките.
- Bezlej F., 1956–1961, *Slovenska vodne imena*, knj. 1–2, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti i umetnosti.
- Blažek V., 2018, *K pramenům řek indoevropských*, [in:] *Vesper Slavicus. Sborník k nedožitým devadesátinám prof. Radoslava Večerky*, ed. P. Malčík, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 59–80. (*Studia etymologica Brunensia* ; 23).
- Blažienė G., 2000, *Die baltischen Ortsnamen im Samland*, Stuttgart: Steiner. (*Hydronymia Europaea* ; 2).
- Blažienė G., 2005, *Baltische Ortsnamen in Ostpreußen*, Stuttgart: Steiner. (*Hydronymia Europaea* ; 3).
- Boryś W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Boryś W., 2021, *Prasłowiańska leksyka topograficzna i hydrograficzna*, „Rocznik Slawistyczny”, t. 70, s. 13–54.
- Boutkan D., Siebinga S., 2005, *Old Frisian Etymological Dictionary*, Leiden ; Boston: Brill.
- Brückner A., 1918, *Über Etymologien und Etymologisieren*, 2, „Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der Indogermanischen Sprachen”, Bd. 48, H. 3–4, S. 161–229.
- Brugmann K., 1897, *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*, Bd. 1: *Einleitung und Lautlehre*, Strassburg: Trübner.
- Brugmann K., 1906, *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*, 2. Band: *Lehre von den Wortformen und ihrem Gebrauch*, Teil 1: *Allgemeines. Zusammensetzung (Komposita). Nominalstämme*, Strassburg: Trübner.
- Daničić 1864 = Даничић Ђ., 1864, *Рјечник из књижевних старина српских*, д. 3, Београд: У Државној Штампарији.
- Darms G., 1978, *Schwäher und Schwager. Hahn und Huhn – die Vrddhi-Ableitung im Germanischen*, München: Kitzinger.
- Derksen R., 2008, *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*, Leiden; Boston: Brill.
- Deshayes A., 2003, *Dictionnaire étymologique du breton*, Douarnenez: Le Chasse-Marée.
- Duridanov I., 1969, *Thrakisch-dakische Studien*, I. Teil: *Die thrakisch- und dakisch-baltischen Sprachbeziehungen*, Sofia: Bulgarische Akademie der Wissenschaften.

- Елезовић Г., 1935, *Речник косовско-метохиског дијалекта*, св. 2, Београд: Задужбине Вељка Савића и Српске краљевске академије.
- ESJS = *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, 1989–2021, sv. 1–20, ed. E. Havlová et al., Praha: Academia / Brno: Tribun EU.
- ESSJ = *Этимологический словарь славянских языков*, 1974–, ред. О.Н. Трубачев и др., Москва: Наука.
- EWAhD = *Etymologisches Wörterbuch des Althochdeutschen*, 2017, Bd 6: *māda – pūzza*, hrsgg. von R. Lühr, erarbeitet von H. Bichlmeier, M. Kozianka, R. Schuhmann, L. Sturm, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Gerullis G., 1922, *Die altpreußischen Ortsnamen*, Berlin ; Leipzig: Walter de Gruyter.
- Karadžić 1935 = Караџић В., 1935, *Српски рјечник : иступачен њемачкијем и латинскијем ријечима*, Београд: у Штампарији Краљевине Југославије.
- Kroonen G., 2013, *Etymological Dictionary of Proto-Germanic*, Leiden ; Boston: Brill.
- Kuiper F.B.J., 1948, *Proto-Munda Words in Sanskrit*, Amsterdam: Amsterdam Noord-Hollandsche Uitg. Mij. (Verhanding der Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen, Afd. Letterkunde, Nieuwe Recke Deel 51, No. 3); online: <https://www.indianculture.gov.in/ebooks/proto-munda-words-sanskrit> (přístup: 23.05.2022).
- Lejeune M., 1972, *Phonétique historique du mycénien et du grec ancien*, Paris: Klincksieck.
- LIPP = *Lexikon der indogermanischen Partikeln und Pronominalstämme*, Bd. 1–2, von G.E. Dunkel, Heidelberg: Winter, 2014.
- LIV = *Lexikon der indogermanischen Verben*₂, 2001, by M. Kümmel, T. Zehnder, R. Lipp, B. Schirmer; ed. H. Rix, Wiesbaden: Reichert.
- Majtán M., 1972, *Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov*, Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Macdonell A.A., 2000 (first 1916), *A Vedic Grammar for Students*, Delhi: Motilal Banarsidass.
- Machek V., 1968, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha: Academia.
- Mažiulis V., 2013, *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
- ME 1–4 = Mühlenbach K., Endzelin J., 1923–1932, *Lettisch-deutsches Wörterbuch*, Bd. 1–4, Riga: Lettisches Bildungsministerium / Lettischer Kulturfond.
- Meyer-Lübke W., 1935, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg: Winter.
- Miklosich F., 1886, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien: Braumüller.
- Mladenov 1941 = Младенов С., 1941, *Этимологически и правописен речник на българския книжовен език*, София: Христо Г. Данов.
- Olsen B.A., 1999, *The Noun in Biblical Armenian Origin and Word-Formation – with special emphasis on the Indo-European heritage*, Berlin ; New York: de Gruyter Mouton (Trends in Linguistics. Studies and Monographs ; 119).
- Orel V., 1998, *Albanian Etymological Dictionary*, Leiden ; Boston ; Köln: Brill.
- Otrębski J., 1965, *Gramatyka języka litewskiego*, t. 2: *Nauka o budowie wyrazów*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Pastrnek F., 1902, {Recenze knihy} И.Л. Лось, *Сложные слова въ польскомъ языкѣ* (St. Petersburg 1901), „Listy filologicke”, roč. 29, čís. 3–4, s. 302–304.

- Pokorny J., 1959, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern ; München: Francke.
- Polański K., 1994, *Słownik etymologiczny języka Drzewian połabskich*, zesz. 6, Warszawa: Wydawnictwo Energeia.
- Popović I., 1960, *Geschichte der serbokroatischen Sprache*, Wiesbaden: Harrassowitz.
- Pronk T., 2013, *Several Indo-European Words for 'Dense' and Their Etymologies*, „Journal of Indo-European Studies”, Vol. 41, pp. 1–19.
- Przybytek R., 1993, *Ortsnamen baltischer Herkunft im südlichen Teil Ostpreußens*, Stuttgart: Steiner. (Hydronymia Europaea ; 1).
- Ringe D., 2006, *From Proto-Indo-European to Proto-Germanic*, Oxford: University Press.
- Rozwadowski J., 1948, *Studia nad nazwami wód słowiańskich*, Kraków: Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności.
- SHU = *Словник гідронімів України*, 1979, ред. А.П. Непокупний, О.С. Стрижак, К.К. Цілуйко, Київ: Наукова думка.
- Skok P., 1971–1973, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. 1–3, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Sławski F., 1971, *Болгарское въбел : убел (о развитии первичного начального р)*, [in:] *Исследования по славянскому языкознанию: Сборник в честь шестидесятилетия профессора С. Б. Бернштейна*, ред. Е.В. Чешко и др., Москва: Наука, с. 444–449.
- Sławski F., 1974, *Słownik prasłowiański*, t. 1: A–B, Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk: Ossolineum.
- Smoczyński W., 2018, *Lithuanian Etymological Dictionary*, ed. by A. Holvoet and S. Young with the assistance of W. Browne, Berlin ; Bern ; Bruxelles ; New York ; Oxford ; Warszawa ; Wien: Peter Lang.
- Sreznevskij 1912 = Срезневский И.И., 1912, *Материалы для словаря древне-русского языка по письменным памятникам*, т. 3: Р–Я и дополнения, СанктПетербург: Типография императорской Академии наук.
- Stamatoski 1973 = Стаматоски Т., 1973, *Македонската ономастичка лексика как извор за литературниот јазик*, [во:] *Реферати на македонските слависти за VII меѓународен славистички конгрес во Варшава*, уред. М. Ѓурчинов, Скопје, с. 75–82.
- Sverdrup J., 1929, *Das germanische Dentalpräteritum*, „Norsk Tidskrift for Sprogvidenskap”, Vol. 2, pp. 5–96.
- Šul'hač 1998 = Шульгач В.П., 1998, *Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції)*, Київ: Інститут української мови – Національна Академія наук.
- Торогов 1975 = Топоров В.Н., 1975, *Прусский словарь*, т. 1: A–D; 3: I–K, Москва: Наука.
- Торогов/Trubačev 1962 = Топоров В.Н., Трубачев О.Н., 1962, *Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья*, Москва: Издательство Академии наук СССР.
- Trubačev 1968 = Трубачев О.Н., 1968, *Названия рек правобережной Украины: словообразование, этимология, этническая интерпретация*, Москва: Наука.
- Udolph J., 1979, *Studien zur slavischen Gewässernamen und Gewässerbezeichnungen. Ein Beitrag zur Frage nach der Urheimat der Slaven*, Heidelberg: Winter. (Beiträge zur Namenforschung, Neue Folge, Beiheft ; 17).

- Udolph J., 1994, *Namenkundliche Studien zum Germanenproblem*, Berlin ; New York: Walter de Gruyter.
- Untermann J., 2000, *Wörterbuch des Oskisch-Umbrischen*, Heidelberg: Winter.
- Vasmer M., 1941, *Die Slaven in Griechenland*, Berlin: de Gruyter. (Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, 1941/12).
- Vasmer M., 1953–1958, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, Bd. 1–3, Heidelberg: Winter.
- de Vries J., 1962, *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*, Leiden: Brill.

References

- ALEW = *Altltauisches etymologisches Wörterbuch*, 2015, Unter Leitung von W. Hock und der Mitarbeit von E.J. Bukevičiūtė und Ch. Schiller bearbeitet von R. Fecht, A.H. Feulner, E. Hill und D.S. Wodtko, Bd. 1: *A–M*; Bd. 2: *N–Ž*. Bd. 3: *Verzeichnisse und Indices*, Hamburg: Baar.
- Anikin A.E. 2008, *Russkij etimologičeskij slovar'*, vyp. 2: *B–Bdynъ*, Moskva: Rukopisnye pamyatniki Drevney Rusi.
- Antonsen E.H., 1975, *A Concise Grammar of the Older Runic Inscriptions*, Tübingen: Niemeyer.
- BER = *Balgarski etimologičen rechnik*, 1971–, Vol. 1–, ed. Vl. Georgiev, (I. Duridanov, M. Racheva, T.A. Todorov), Sofija: Izdatelstvo na Balgarska akademija na naukite.
- Bezljaj F., 1956–1961, *Slovenska vodne imena*, Vols. 1–2, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti i umetnosti.
- Blažek V., 2018, *K pramenům řek indoevropských*, [in:] *Vesper Slavicus. Sborník k nedožitým devadesátinám prof. Radoslava Večerky*, ed. P. Malčík, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, pp. 59–80. (Studia etymologica Brunensia ; 23).
- Blažienė G., 2000, *Die baltischen Ortsnamen im Samland*, Stuttgart: Steiner. (Hydronymia Europaea ; 2).
- Blažienė G., 2005, *Baltische Ortsnamen in Ostpreußen*, Stuttgart: Steiner. (Hydronymia Europaea ; 3).
- Boryś W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Boryś W., 2021, *Prasłowiańska leksyka topograficzna i hydrograficzna*, „Rocznik Slawistyczny”, Vol. 70, pp. 13–54.
- Boutkan D., Siebinga S., 2005, *Old Frisian Etymological Dictionary*, Leiden ; Boston: Brill.
- Brückner A., 1918, *Über Etymologien und Etymologisieren*, 2, „Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der Indogermanischen Sprachen”, Bd. 48, H. 3–4, S. 161–229.
- Brugmann K., 1897, *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*, Bd. 1: *Einleitung und Lautlehre*, Strassburg: Trübner.
- Brugmann K., 1906, *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*, 2. Band: *Lehre von den Wortformen und ihrem Gebrauch*, Teil 1: *Allgemeines. Zusammensetzung (Komposita). Nominalstämme*, Strassburg: Trübner.

- Daničić Đ., 1864, *Rječnik iz književnih starina srpskih*, d. 3, Beograd: U Državnoj Štampariji.
- Darms G., 1978, *Schwäher und Schwager. Hahn und Huhn – die Vrddhi-Ableitung im Germanischen*, München: Kitzinger.
- Derksen R., 2008, *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*, Leiden; Boston: Brill.
- Deshayes A., 2003, *Dictionnaire étymologique du breton*, Douarnenez: Le Chasse-Marée.
- Duridanov I., 1969, *Thrakisch-dakische Studien*, I. Teil: *Die thrakisch- und dakisch-baltischen Sprachbeziehungen*, Sofia: Bulgarische Akademie der Wissenschaften.
- Elezović G., 1935, *Rečnik Kosovskog-Metohiskog dijalekta*, sv. 2, Beograd: Zadužbine Veljka Savića i Srpske kraljevske akademije.
- ESJS = *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, 1989–2021, sv. 1–20, ed. E. Havlová et al., Praha: Academia / Brno: Tribun EU.
- ESSJ = *Etimologičeskij slovar' slavanskikh jazykov*, 1974–, ed. O.N. Trubachev et al. Moskva: Nauka.
- EWAhD = *Etymologisches Wörterbuch des Althochdeutschen*, 2017, Bd. 6: *māda – pūzza*, hrsg. von Rosemarie Lühr, erarbeitet von H. Bichlmeier, M. Kozianka, R. Schuhmann, L. Sturm, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Gerullis G., 1922, *Die altpreußischen Ortsnamen*, Berlin ; Leipzig: Walter de Gruyter.
- Karadžić V., 1935, *Srpski rječnik: istumačen njemačkim i latinskim riječima*, Beograd: u Štampariji Kraljevine Jugoslavije.
- Kroonen G., 2013, *Etymological Dictionary of Proto-Germanic*, Leiden-Boston: Brill.
- Kuiper F.B.J., 1948, *Proto-Munda Words in Sanskrit*, Amsterdam: Amsterdam Noord-Hollandsche Uitg. Mij. (Verhanding der Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen, Afd. Letterkunde, Nieuwe Recke Deel 51, No. 3); online: <https://www.indianculture.gov.in/ebooks/proto-munda-words-sanskrit> (přístup: 23.05.2022).
- Lejeune M., 1972, *Phonétique historique du mycénien et du grec ancien*, Paris: Klincksieck.
- LIPP = *Lexikon der indogermanischen Partikeln und Pronominalstämme*, 2014, Bd. 1–2, von G.E. Dunkel, Heidelberg: Winter.
- LIV = *Lexikon der indogermanischen Verben*, 2001, by M. Kümmel, T. Zehnder, R. Lipp, B. Schirmer, ed. H. Rix, Wiesbaden: Reichert.
- Macdonell A.A., 2000 (first 1916), *A Vedic Grammar for Students*, Delhi: Motilal Banarsidass.
- Machek V., 1968, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha: Academia.
- Majtán M., 1972, *Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov*, Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Mažiulis V., 2013, *Prūsų kalbos etimologijos žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
- ME 1–4 = Mühlenbach K., Endzelin J., 1923–1932, *Lettisch-deutsches Wörterbuch*, Bd. 1–4. Riga: Lettisches Bildungsministerium ; Lettischer Kulturfond.
- Meyer-Lübke W., 1935, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg: Winter.
- Miklosich F., 1886, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien: Braumüller.
- Mladenov S., 1941, *Etimologičeski i pravopisen rečnik na balgarskia knižhoven ezik*, Sofia: Hristo G. Danov.

- Olsen B.A., 1999, *The Noun in Biblical Armenian Origin and Word-Formation – with special emphasis on the Indo-European heritage*, Berlin ; New York: de Gruyter Mouton. (Trends in Linguistics. Studies and Monographs ; 119).
- Orel V., 1998, *Albanian Etymological Dictionary*, Leiden ; Boston ; Köln: Brill.
- Otrębski J., 1965, *Gramatyka języka litewskiego*, Vol. 2: *Nauka o budowie wyrazów*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Pastrnek F., 1902, {rew.} I.L. Losь, *Složnyya slova vь polьskomь yazykь* (St. Peterburgъ 1901), „Listy filologické”, Vol. 29, No. 3–4, pp. 302–304.
- Pokorny J., 1959, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern ; München: Francke.
- Polański K., 1994, *Słownik etymologiczny języka Drzewian połabskich*, zesz. 6, Warszawa: Wydawnictwo Energeia.
- Popović I., 1960, *Geschichte der serbokroatischen Sprache*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Pronk T., 2013, *Several Indo-European Words for ‘Dense’ and Their Etymologies*, „Journal of Indo-European Studies”, Vol. 41, pp. 1–19.
- Przybytek R., 1993, *Ortsnamen baltischer Herkunft im südlichen Teil Ostpreußens*, Stuttgart: Steiner. (Hydronymia Europaea ; 1).
- Ringe D., 2006, *From Proto-Indo-European to Proto-Germanic*. Oxford: University Press.
- Rozwadowski J., 1948, *Studia nad nazwami wód słowiańskich*, Kraków: Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności.
- SHU = *Slovník hidronimiv Ukraýiny*, 1979, eds. A.P. Nepokupnyy, O.S. Stryzhak, K.K. Tsilyuko, Kyiv: Naukova dumka.
- Shul’chach V.P., 1998, *Praslov’jans’kyy hidronimnyy fond (frahment rekonstruktsiyi)*, Kyiv: Instytut ukraýins’koyi movy – Natsional’na Akademiya nauk.
- Skok P., 1971–1973, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Vols. 1–3, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Sławski F., 1971, *Bolgarskoye v”bel : ubel (o razvitií pervichnogo nachal’nogo q)*, [in:] *Issledovaniya po slavyanskomu yazykoznaníyu. Sbornik v chest’ shestidesyatiletiya professora S.B. Bernsheyna*, eds. Cheshko et al., Moskva: Nauka, pp. 444–449.
- Sławski F., 1974, *Słownik prasłowiański*, t.1: *A–B*, Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk: Ossolineum.
- Smoczyński W., 2018, *Lithuanian Etymological Dictionary*, ed. by Axel Holvoet and Steven Young with the assistance of Wayles Browne. Berlin ; Bern ; Bruxelles ; New York ; Oxford ; Warszawa ; Wien: Peter Lang.
- Sreznevskiy I.I., 1912, *Materialy dlya slovary drevne-russkago yazyka po pis’mennymъ pamyatnikamъ*, Vol. 3: *R–Ya i dopolneniya*, SanktPeterburgъ: Tipografiya Imperatorskoy Akademii Naukъ.
- Stamatoski T., 1973, *Makedonskata onomastička leksika kako izvor za literaturniot jazik*, [in:] *Referati na makedonskite slavista za VII meġunaroden slavistički kongres vo Varšava*, ed. M. Ġurčinov et al., Skopje, pp. 75–82.
- Sverdrup J., 1929, *Das germanische Dentalpräteritum*, „Norsk Tidskrift for Sprogvidenskap”, Vol. 2, pp. 5–96.
- Toporov V.N., 1975, *Prusskij slovar’*, Vol. 1: *A–D*, Vol. 3: *I–K*, Moskva: Nauka.
- Toporov V.N., Trubachev O.N., 1962, *Lingvisticheskiy analiz gidronimov Verkhnego Podneprov’ya*, Moskva: Izdatel’stvo Akademii Nauk SSSR.

- Trubachev O.N., 1968, *Nazvaniya rek pravoberežnoj Ukrainy: slovoobrazovanie, etimologiya, etnicheskaya interpretatsiya*, Moskva: Nauka.
- Udolph J., 1979, *Studien zur slavischen Gewässernamen und Gewässerbezeichnungen. Ein Beitrag zur Frage nach der Urheimat der Slaven*, Heidelberg: Winter. (Beiträge zur Namenforschung, Neue Folge, Beiheft ; 17).
- Udolph J., 1994, *Namenkundliche Studien zum Germanenproblem*, Berlin ; New York: Walter de Gruyter.
- Untermann J., 2000, *Wörterbuch des Oskisch-Umbrischen*, Heidelberg: Winter.
- Vasmer M., 1941, *Die Slaven in Griechenland*, Berlin: de Gruyter. (Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, 1941/12).
- Vasmer M., 1953–1958, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, Bd. 1–3, Heidelberg: Winter.
- de Vries J., 1962, *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*₂, Leiden: Brill.

Summary

Slov. *ꙗb(ъ)лѣ

In the article the Slavic term *ꙗb(ъ)лѣ ‘source, spring; well’ is analyzed from the point of view of its word-formation and etymology. The discussion of preceding etymologies leads to the formulation of a new etymology, based on the internal analysis of *ꙗb(ъ)лѣ ‘source, spring; well’ as *ꙗ-bлѣ ‘unmuddy’ = ‘clear (water)’. The identified cognates in Baltic **balā*, Germanic **pōla*-, and possibly Continental Celtic **bolā*, all ‘swamp, marsh’, imply the initial, ‘non-Indo-European’, **b*-. Finally, it is tested, if the etymon could represent an extension in -*l*- from the root **g^ueb^h*- ‘marsh, swamp’ in the zero-grade of ablaut. The answer is ‘yes’.

Keywords: Slavic, Baltic, Germanic, Celtic, source, umuddy, swamp.